

Torsdag med THORS

5.5.1983

DOM vill många utdöma — "dom" gillar alltså inte detta i Sverige så vanliga pronomen. Men prof. Thors är som vanligt hoesam och menar att man inte kan brännmärka en så allmänt accepterad form, i varje fall inte där den ersätter "dem". I skrift ska vi dock försöka hålla "dom" borta . . .

I dagens första fråga uttalar en frågeställare sin förvåning över ordformen **dom**, som ibland kan förekomma t.ex. i våra massmedier.

Dom är en biform till **dem**; formen **dom** finns redan i medeltidssvenskan och på 1500-talet. Det påfallande i bruket av **dom** i nutiden är att ordet används också som en motsvarighet till **de**, t.ex. i satsen "dom är mindre än den här".

Bruket av **dom** är allmänt i stora delar av Sverige; formen **di** förekommer mest i södra Sverige. På språkvårdarhåll i Sverige accepterar man helt att **dom** används i stället för **dem**, t.ex. i satsen "Vi ville inte köpa dom". Däremot godkänner många inte "dom" som motsvarighet till **de**, t.ex. "dom kom hit för en stund sen".

Här i Finland har **dom** dels rötter i sydfinländska dialekter, dels kan det bero på inflytande från Sverige. Man kan nu för tiden höra **dom** också i Osterbotten, som inte har formen i genuin dialekt; Sveriges radio och TV har å andra sidan betytt ett tämligen starkt språkligt inflytande.

Skall man godkänna formen **dom** hos oss? I längden kan man knappast brännmärka något som är så vanligt i Sverige, men jag tycker inte att vi i nuläget skall undvika "vår form" **di**. Däremot tycker jag inte **dom** hör hemma i skrift.

Våren har kommit, och här i söder blommar tussilagon eller hästhovsörten. Det är bakgrunden till en fråga: "Är inte **hästhov(sört)** en förvrängning av det gamla ordet **hosthäva**?"

Det stämmer att växten i dialekter heter **hostehäva** "den som häver, dvs. botar, hosta" och i äldre svenska **hostört**. Växten ansågs nämligen förr ha medicinska egenskaper. På det syftar också det latinska **tussilago**, ty **tussis** betyder "hosta".

Men jag håller före, att **hästhov** är helt oberoende av det nämnda **hostehäva**. Växten har i flera språk namn med samma betydelse, t.ex. **føllehov** "fölv" i danskan. Bakgrunden till namn som **hästhov** är enligt sofliga bladens likhet med spåren av en hästhov. Självtänker jag snarast på den ännu outslagna blomkorgens utseende.

□

En dam från Sverige har i Finland hört ordet **byke** i stället för det i Sverige brukliga **byk**. Hon konstaterar att **byke** i Sverige betyder "pack, slödder"; det är alltså en nedsättande beteckning för en grupp människor.

Formen **byke** "byk, bykkläder" fanns ännu i början av 1800-talet i Sverige, men den är numera uteslutande finlandssvensk i stället för **byk**. Det heter numera i Sverige t.ex. "Hon tvättade sin smutsiga byk".

En läsare tar upp ordet **nattygsbord**, en biform till vårt vanliga **nattduksbord**.

Nattduksbord är — såsom frågeställaren konstaterat — den enda form som upptas i Akademiens ordlista. Formen **nattygsbord** är ombildad efter **nattyg**, en gammal beteckning för en kvinnlig huvudbonad använd till nattdräkt.

Carl-Eric Thors

Institutet för de inhemska språken
<http://www.sprakinstitutet.fi>